

ROLUL GEOGRAFIEI ȘI ISTORIEI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

**Prof. Înv. Primar Zamfir Liliana
Școala Gimnazială „Constantin Brâncuși” Medgidia**

Învățământul modern se ridică deasupra nivelului cunoașterii și asimilării de cunoștințe, bazându-se pe dezvoltarea gândirii, formarea atitudinii și comportamentului, promovarea personalității elevului.

Procesul de învățământ înseamnă, astăzi, mai mult decât oricând, informație, gândire, simțire și voință, adică instruire, formație și educație în același timp.

Geografia și istoria, ca discipline de învățământ, au un rol deosebit în formarea și educarea elevilor. Disponibilitățile științifice ale geografiei și istoriei îi amplifică valențele în plan didactic exprimate prin dimensiuni educaționale variate.

Unitatea dintre cele trei aspecte (informativ – formativ - educativ) constituie o cerință logică a organizării și desfășurării procesului de învățământ. Didactica modernă se declară împotriva reducerii educației la instrucție, a predării printr-o simplă informare sau prezentarea materiei. Trebuie avut în vedere că „elevul nu este un recipient pe care trebuie să-l umplem, ci o torță pe care s-o aprindem”.

Învățarea este multidimensională, iar obiectul și procesul învățării conțin un valoros potențial formativ – educativ. În acest sens învățătorului îi revine misiunea:

- să creeze situații de învățare valoroase, din punct de vedere formativ și educativ, pe un fond cognitiv generalizat;
- să pună în valoare întreaga încărcătură etică, socială, estetică;
- să dezvăluie, cu grijă, semnificațiile umane și sociale ale conținuturilor științifice;
- să aleagă strategiile adecvate;
- să acorde atenția cuvenită selecției, esențializării, actualității, concretizării cunoștințelor predate;
- să asigure o participare intensivă a clasei și o mai bună personalizare a învățării și a predării, o mai bună adaptare la particularitățile elevilor, la experiența lor de viață, la posibilitățile lor reale, la motivațiile lor.

Împreună cu celelalte discipline socio – umane, cu întreaga activitate de educare, geografia își aduce o contribuție însemnată la formarea elevilor, a concepției științifice despre lume și viață a acestora. Aceasta presupune o foarte strânsă legătură și intercondiționare între cunoștințe – atitudini – convingeri – concepție – comportament, astfel încât ele să formeze un tot unitar.

Foarte multe exemple ce se regăsesc într-un număr mare de lecții demonstrează că elementele, fenomenele și procesele se află într-o continuă mișcare și devenire, datorită dinamicii și autodezvoltării proprii, într-un proces permanent. Tot ca parte a formării concepției științifice la elevi este înțelegerea de către aceștia a multiplelor interacțiuni și condiționări reciproce dintre natură și societatea omenească.

Educația prin geografie și istorie include și vocația de educare patriotică a elevilor, prin studierea Geografiei României și a Istoriei românilor la fiecare sfârșit de ciclu de învățământ (clasa a IV-a, clasa a VIII-a și clasa a XII-a).

Formarea unor priceperi și deprinderi completează imaginea dată de sistemul de cunoștințe geografice și istorice. În această categorie putem include formarea deprinderii de a citi și interpreta hărțile, precum și mijloacele moderne audio – video. Totodată, ca latură a capacității de investigare a fenomenelor geografice și istorice, este foarte important să trezim elevilor interesul și deprinderea de a cerceta independent orizontul local, adică acea porțiune a teritoriului patriei de care sunt legați prin activitatea zilnică.

Formarea și educarea elevilor în spiritul unei înalte responsabilități umane cuprinde o serie de domenii educative cum ar fi: formarea unei atitudini pozitive față de mediu înconjurător, față de trecutul istoric al poporului, convingerea că buna calitate a mediului reprezintă o condiție esențială a sănătății oamenilor. Învățătorul formează elevilor convingerea că protecția naturii și prin ea a culturii, nu așteaptă numai o soluție tehnică, ci una morală. Problematika umană trebuie legată conștient de apărarea naturii, de înțelegerea dublului caracter al raportului om – natură și a efectelor muncii sociale asupra componentelor mediului.

Cercetarea mediului în mijlocul naturii cu elevii permite îmbogățirea bagajului de cunoștințe, sesizarea legăturilor reciproce dintre fenomene și nu în ultimul rând, necesitatea de a iubi și proteja mediul natural.

Se spune, de obicei, că geografia și istoria sunt „obiecte de cultură generală”. Ceea ce trebuie înțeles exact este că cele două discipline acoperă o parte importantă a culturii generale a oricărui om. De obicei însă, prin „cultura geografică și istorică” se înțelege învățarea de date, fapte, fenomene, iar acest sens este foarte restrictiv. Cultura geografică și istorică de tip enciclopedist nu mai este un atribut al lumii contemporane. Accentul practicării și înțelegerii culturii generale este trecerea ei de la sensul enciclopedist la cel de tip operațional.

Educația intelectuală a elevilor se referă la ansamblul transformărilor ce au loc la nivelul proceselor intelectuale (memorie, observare, analiză, sinteză, gândire convergentă și divergentă). Învățarea geografiei și istoriei mai ales în învățământul primar, trebuie să contribuie la exersarea și dezvoltarea acestor procese, respectiv al spiritului de observație, operativitatea gândirii, creativitatea gândirii și imaginația creatoare. Aceste capacități intelectuale pot fi exersate într-o gamă largă de activități didactice, cum ar fi:

- exersarea spiritului de observație, prin contactul nemijlocit cu realitatea înconjurătoare sau prin mijlocirea imaginilor vizuale (filme geografice, istorice, CD-uri);

- dezvoltarea capacității de observare dirijată, orientată spre anumite elemente ale întregului analizat;

- exersarea „operativității” gândirii prin operarea cu simboluri grafice, cartografice, numerice;

- sintetizarea informațiilor din mass-media, a datelor și exploziei informaționale și structurarea lor în sisteme noi;

- cultivarea motivației, a curiozității, al interesului și dorinței de a cunoaște.

Personalitatea elevului nu se poate forma decât în armonie cu valorile pe care școala le promovează. Însușirea valorilor culturale conduce la formarea de sine ca individualitate însuflețită de conținuturi spirituale. În cartea sa „Educație și personalitate”, Dumitru Salade preciza: „Educația este, în ultimă instanță, un act de cultură, de ridicare a individului de la starea de natură la starea de cultură”.

„Profesorul este cel care trebuie să decidă metodologia folosită în funcție de natura activității desfășurate, de formele de organizare, de mijloacele utilizate și să coordoneze componentele în relație cu tehnicile de influențare a activității de învățare pe care o desfășoară elevul”.(M.E. Dulamă- “Didactica geografică”,Ed.Clusium,1996).

Conștientă de importanța geografiei și a istoriei în învățământul primar, m-am preocupat în permanență de valorificarea optimă a valențelor formativ-instructive ale disciplinelor. Astfel că prin formele de organizare a activității la clasă și în afara clasei, am urmărit sincronizarea învățământului geografic și istoric cu cerințele sociale actuale și viitoare astfel încât educarea copiilor să contribuie la înțelegerea impactului dintre comportamentul individului și mediul social din care provine sau în care evoluează.

Consider că științele socio-umane formează importante calități și trăsături psihice motivaționale care implică stimularea cognitivă (trebuie de a descoperi, de a înțelege, de a ști), dorința de autorealizare și, îndeosebi concordanța între cunoaștere, trăire afectivă și acțiune socială. În acest context, un obiectiv esențial a fost și este obținerea și valorificarea performanței școlare, rezultatele obținute la concursurile școlare sau alte categorii de activități specifice.

Un loc fundamental în obținerea performanței la geografie și istorie este ocupat de efortul susținut și conjugat al cadrului didactic și al elevului, materializat prin activități de tipul: *activitatea independentă cu manualul și materialele auxiliare, studiul de caz, experimentul, problematizarea, demonstrația, jocul didactic etc.*

Creativitatea, alături de inteligență și memorie, contribuie la succesul demersului didactic prin flexibilitate, originalitate, fluentă, senzitivitate, ingeniozitate sau inventivitate etc.

Obținerea performanței la clasă presupune însă și calități moral-volitive deosebite, reprezentate de: tenacitate, autocunoaștere, autoperfecționare, motivație, capacitatea de logicizare ș.a. Desigur că, dintre acestea, în contextul dinamicii sociale actuale, rolul esențial revine autocunoașterii ca element de reglare optimă a comportamentului individual prin comparare și raportare sistematică a propriilor capacități și rezultate, celor din jur.

În privința rezultatelor școlare este demonstrat deja că cea mai mare eficiență o are tratarea conținuturilor într-o manieră realistă, corelarea cu viața reală, cu nevoile cognitive și afective pe care le impune societatea contemporană.

Învățătorul trebuie să confere credibilitate valorilor, conținuturilor și principiilor pe care le predă, demonstrând că ele nu sunt noțiuni abstracte, ci realități valabile în lumea reală, dincolo de zidurile școlii. Elevul trebuie să fie partenerul învățătorului în procesul de investigare a realității și este evident deci, că acest tandem nu poate funcționa dacă metodele de predare folosite nu sunt acordate cu metodele de învățare ale elevului. Astfel, învățătorul trebuie să-și cunoască foarte bine colectivul cu care lucrează și pe fiecare elev în parte, pentru a stimula, respectiv pondera la fiecare, exact elementele care necesită respectiva intervenție, în măsura adecvată. Înțelegându-și propriul stil de învățare și predare, învățătorul face primul pas spre realizarea faptului că, nu toți elevii învață ca el și că unele probleme apar din cauza nepotrivirii stilului de predare cu stilul de învățare al elevilor cărora se adresează.

„Nimic nu este mai inechitabil decât tratamentul egal aplicat celor ce nu sunt egali.” spunea Vaughn.

Astfel, nu există un mod bun sau rău de predare, ci un mod mai adecvat decât altul pentru anumite situații concrete. De aceea există o multitudine de metode moderne, care, îmbinate cu cele tradiționale, vin în sprijinul învățătorului, care trebuie să fie o punte spre ceea ce va deveni elevul său.

Dintre numeroasele strategii moderne pe care le folosesc în procesul instructiv-educativ, am ales o strategie bazată pe joc: „Turnirul întrebărilor” – joc didactic. Este un joc în care elevii sunt determinați să formuleze cu plăcere întrebări de diferite tipuri pornind de la un text științific, să coopereze, dar și să concureze.

Comunicarea sarcinii de lucru

Se formează grupe de câte patru sau șase elevi care vor concura două câte două. Grupurile concurente primesc aceleași materiale pentru documentare și aceeași temă. Două grupuri vor studia prima parte a lecției, legată de elementele istorico-geografice ale țării, iar celelalte două, partea a doua, despre populație și economie. Se stabilește o perioadă de timp pentru ca elevii să citească textul, să formuleze întrebări și răspunsuri pe baza acestuia. Aceste întrebări vor fi adresate echipei concurente, care la rândul ei va adresa întrebări.

Activitate pe grupe

Deoarece fiecare elev lucrează cu o viteză specifică, citirea textului și formularea întrebărilor se face individual. Dacă elevii au neclarități, discută problemele cu membrii grupului din care fac parte. Fiecare elev va citi întrebările formulate de către colegi, pentru a se asigura că știe să răspundă la ele.

Competiția între grupe

Echipele concurente sunt așezate față în față. Fiecare membru al primei echipe adresează o întrebare membrului din cealaltă echipă. Echipa care formulează întrebările primește un punct pentru fiecare întrebare corect formulată. Dacă răspunsul primit nu este corect, alt membru al echipei va formula un răspuns, dar punctajul va fi înjumătățit. Dacă echipa adversă răspunde corect la toate întrebările primite, primește un număr egal de puncte cu echipa cealaltă. După ce primele

două echipe au adresat câte unul sau două seturi de întrebări, în funcție de resursele de timp, întră în turnir celelalte echipe.

Când se organizează prima dată un astfel de turnir, se permite elevilor să formuleze orice tip de întrebări, dar în lecțiile următoare turnirul devine mai valoros dacă se specifică diferite cerințe în formularea întrebărilor. Deoarece la unele întrebări elevii găsesc ușor răspunsurile în text, iar la altele au nevoie să actualizeze cunoștințe mai vechi ori să facă conexiuni, interpretări, analogii, la începutul activității se specifică dacă au sau nu permisiunea de a formula întrebări al căror răspuns nu există în text. Dacă formulează întrebări strict legate de text, dar pe parcurs descoperă întrebări la care nu cunosc răspunsurile, dar ar dori să le afle, acestea sunt adresate învățătorului după concurs.

În această formă de organizare a turnirului, echipele studiază numai o parte din lecție. Pentru ca toți elevii să fie preocupați de conținutul lecției, profesorul le va cere să-și noteze întrebările și răspunsurile formulate din conținutul nestudiat. Acest turnir este organizat în etapa de realizare a sensului unui conținut necunoscut, dar se poate susține pentru evaluarea cunoștințelor anterioare ale elevilor.

Turnirul întrebărilor are **avantaje:**

- incită la analiză, la descoperirea aspectelor inedite, la competiție;
- fiecare elev citește textul, produce întrebări și răspunsuri;
- elevii primesc sprijin din partea grupului în clarificarea aspectelor mai dificile;
- fiecare elev își asumă un anumit rol în cadrul grupului.

Cu toate că forma de organizare a activității pare un joc, elevii sunt provocați să investigheze cu atenție, cu plăcere conținutul textului pentru a produce întrebări multe, variate, corecte, interesante și dificile.

Această strategie de dobândire și evaluare a cunoștințelor deplasează centrarea activității în lecție de la profesor spre elev, dar și prin cooperare în cadrul grupului ori prin competiție cu alte grupuri.

Există și unele **dezavantaje:** nu se parcurge tot textul într-o lecție în același mod, necesită resurse mari de timp, unele aspecte ale conținutului pot rămâne neclarificate.

Atât această metodă cât și altele (Scaunul interviatului, Copacul cu idei, Ciorchinele, Posterul, Eseul) pot fi adaptate în funcție de nivelul clasei, al fiecărui elev în parte, de climatul psiho-social din clasă, de particularitățile vârstei.

În lecțiile de geografie și istorie se impune corelarea tehnicilor clasice de predare-învățare-evaluare cu cele moderne, care stabilesc eficiența predării asupra aptitudinilor și atitudinii elevilor. Concluzionând, pot spune că obiectivul central al educației prin geografie și istorie, în contextul corelației creativitate-performanță, îl constituie formarea personalității umane astfel ca tânărul educat să devină managerul propriului proces de educație și de integrare în realitățile sociale actuale.

Bibliografie:

- Albulescu, Ion s.a. - „*Predarea și învățarea disciplinelor socio-umane*”, Ed. Polirom, București, 2000
- Dulamă, Maria Eliza- „*Modele, strategii și tehnici didactice activizante, cu aplicații în geografie*”, Ed. Clusium, Cluj Napoca, 2002
- Nicolae, Ilinca - „*Didactica Geografiei*”, Ed. Corint, București, 2000
- Salade, Dumitru - „*Educație și personalitate*”, Ed. Polirom, București, 2001